

KŘIVOKLAD
A ZLOMKY Z ROMÁNU KAT

KŘIVOKLAD

Ó králi! – Dobrou noc!

I

Nuž ty nás veď – – – – –
po tvém slově půjdem vpravo vlevo, 5
buď vpřed, buď vzad; – – – – –

Rukopis královédvorský

Hluboko v křivokladských lesích přivítala kukačka jarní jítro. Jaroš a Stivín poráželi na kopci nad hlubokým ouvozem stovčkový buk, jehožto kořeny mezi skalními rozsedlinami na mnoho sáhů dolů k ouvozu se plazily. Buk i skaliska tak hustě byly břízami a jehličím zarostlé, že šedé kamení z těch rostin jen jako pobořené bašty vyhlídalo a že pocestný, šel-li jakýs okolo, nespatrił pracujících, nýbrž jen seker jejich opětované slyšel rány. 10

„Již musí býti k páté hodině,“ pravil Jaroš, vysoký šedivý stavec, ustav od práce a podpíraje se o polou podřatý buk, „a ještě jest tak šero, jako by dvě hodiny scházely do slunce východu.“ – „Ano,“ odpovídal Stivín, taktéž vysoký, silný mladík, poodcházeje stranou, kde pod nízkým modřínem na rozestřené plášti ležela tykvvová láhvice naplněná mlékem a načatý bochník ječného chleba. „Máme dnes hustou mlhu, ale silně se tlačí k zemi; než dvě hodiny uplynou, budeme mít krásný den, jaký ještě nebyl v letošním jaru.“ 15

Jaroš. Však skoro jest čas, aby nad českou zemí již jednou vyšel jasný den. – „To ještě mnoho myslím na Berounce vody uplyne, nežli se toho dočkáme,“ odpověděl cizí hlas 20

a z hustého křoví vykročil silný muž mezi ně. „Pomáhej Pán Bůh po ránu,“ pravil a kráčel přímo k Stivínu pod modřín, sahaje po láhvi, kterouž mu onen podával. – „Dejž to Pán Bůh,“ děkovali předešlí. „Vítáme tě, Duchoň, z veselé Prahy.“ – „Z veselé pravíte?“ odvece Duchoň. „Tam teď není hrubě veseleji než v naší chatrči; tím však hlučněji. Měšťané se opět neshodli s králem a panstvo se přidalo k nim. Král je zajat. Bůh ví, kam jej odvěkli.“ – „U sta hromů, to jest mnoho jedním dechem,“ zvolal Stivín. „Praha teď více vládne nežli král Václav, jenž se déle po vězeních toulá, než na trůnu sedí.“

Jaroš. Je prý však také velmi ukruten, jak se o něm vypravuje. Co já vím, může křivokladská věž mnohé toho a krvavé dáti důkazy.

15 *Stivín.* Myslíš lidomornu? Také se mi zdá, že bude brzo krví přetýkati, jakkoli vysoká jest. Sám jsem jich dosti viděl, které tam odvedli a kteří, vejdouce tam, zapomněli se navrátit.

Duchoň. Jak se o něm v Praze povídá, jest asi podivný 20 člověk i s katem, kmotrem svým. Ráno král Václav, nebo jak jej Pražané jmenují, lenivý Václav, odsoudí, kdo se mu vinným býti třeba jen zdá, v poledne jej kmotr sprovodí mečem ze světa, a uvečer prý oba dva při sklenici vína pro zavražděného bědují a hořekují tak dlouho, až jazyku 25 nelze pohybovati se a až oba nadobro zpití na lůžko roznesou.

Jaroš. Věru divné; to nepochopuji, a již tak mnoho divného jsem o tom kmotru a spolu katu i příteli královském slyšel, že –

30 Vtom bylo slyšeti z hlubokého ouvozu dusot přibližujících se koní; všickni tři umlkli a poslouchali napnutýma ušima, neb dusot tolika koní bylo cosi neobyčejného v lesích křivokladských. Blíže a blíže přicházeli jezdci, až posléze zrovna pod nimi státi zůstali, a z hlubokého ouvozu bylo

slyšeti hrubý hlas: „Mně se zdá, že musíme býti daleko od hradu!“ – „Také se mi zdá,“ odpovídal hlas jiný.

Drže se břízy po kraji skaliny, stál Stivín na poraženém buku a položeném přes ouzký ouvoz namíste mostu a hleděl dolů do ouzkého ouvozu. Pro hustou mlhu však nikoho neviděl, jen slyšel hlasy mluvících a řechtot i dechot uhnaných koní. „Proklatá mlha!“ pravil opět hrubý hlas. „Již jsme zbloudili z cesty. Já se nepamatuji, že bychme kdy byli jeli takovýmto mezi skalami průlomem na Křivoklad. Vintýři, zatrub! Snad nás někdo uslyší.“ Sotva dořekl, zavzněl silný hlas lovecké trubky a rozléhal se silně ouzlabinou. Ohlas hor odpovídal vždy vzdáleněji, později a slaběji, až umlknul. Stivín silně houknul, hlas se rozléhl a ozvěna opět odpovídala dál a dále, až i zas kolem ticho bylo.

„Přijedeme touto cestou na Křivoklad?“ zněla zdola otázka. „Ano,“ odpovídal Stivín. „Pořáde vzhůru ouzlabinou, až přijedete ku potoku, kde se scházejí spády sedmera hor. Naproti vám, pokraj hory třetí od východu, běží ouzká, skalnatá cesta, ze šířky jednoho koně; při ní stojí dřevěný kříž; po té vyjedete na kopec. Na temenu hory dělí se stezka v několik rozcestí; jeďte prostředním, až uvidíte z nejvyššího pahorku nalevo vystupovati z mlhy věže hradu Hyvny – dále na západ, na vysokém kopci, rozlehlý javor; mezi oběma, právě uprostřed, naleznete širokou silnici, po té se dáte nalevo, a přivede vás až před brány hradu křivokladského.“

„Kdo jsi, jenž nám odpovídá?“ tázal se hlas z ouvozu. „Chatrčník ze Zakopaného,“ odpověděl Stivín. „Můžeš-li k nám slézt?“ znělo zdola. „Mohu,“ volal Stivín. „Tedy slez a okaž nám cestu.“ – „Hned,“ odvece mladý chatrčník, a pokynuv druhým, lezl, zadržuje se o břízu a roští, se skaliska na skalisko, z větve na větev, po příkré zdi skalní dolů do ouvozu, až stanul před jízdným sborem.

Teď teprva mohl všechno náležitě rozeznati. Vpředu, na černém koni, stál šedý starc, všecek upjatý v brnění. Stříbrná přilbice a zlaté ostruhy jevily člověka z rodu vyššího. Při něm, na bílém koni, stál vytáhlý, velmi mladý
5 jinoch, přes jehožto plece zlatá lovecká trubka visela; taktéž byl celý oděný. Pohled a chování tohoto k prvnějšímu pravilo jej synem býti starcovým. Za nimi bylo as dvanácte jezdců po městsku oblečených, přilbice a náprsníky měli z blýskavého ocele. Všickni drželi meče vytasené,
10 které však při spatření Stivína do pošev vráželi. Uprostřed nich vynikaly dvě vysoké postavy, jenž mezi ostatními na první pohled znamenitě se dělíce, pozornost budily. První, na krásném broní, byl asi třicetiletý, štíhlý; kaštanové, dlouhé, dolem zakroužené vlasy padaly kolem vysokého
15 čela, které, spolu s nimi, červená, zlatem protkávaná čapka, jediným, bílým, vysokým a v bohaté záponce zatknutým pérem ozdobená, zastíňovala. Z čela, jasných zraků a z celé postavy i z obličeje, jemuž temné licousy a kaštanové vousiska výrazu smělosti propůjčovaly, vysvítala
20 jakási vznešenost. Mohlť jezdec tento slouti mužem krásným. Oděv jeho byl zcela bílý, stříbrem bohatě ozdobený a na hrdle jeho skvěl se zlatý řetěz. Přes šíji visel bohatý pás na zatknutí meče neboli spíše malé dýky, jakových vyšší stavové při slavnostech časů tehdejších nosívali, která se
25 však nyní u jezdce na místě svém nenacházela. Zkrátka, jezdec tento vyhlížel, jako by na hodech zajmut a semto zavezen byl. Druhá postava mnohem hrůzněji vypadala. Taktéž, jako první, vysoký a štíhlý byl jezdec tento; černé, kudrnaté vlasy, nižádnou čapkou nespjaté, kryly celé čelo
30 až pod husté obočí, pod nímž dvě plamenné oči zhluboka se jiskřily; i ostatní tvář byla černými vousy zarostlá. Přes černý oděv plápolal červený plášť a přespríc na zádech byl mu připjat široký meč s dlouhou rukovětí; ruce však i nohy měl pevně řemeny k sedlu připnuté.

Toho všeho povšimnul sobě Stivín na první pohled, dělал však, jako by ničeho byl nezpозoroval. „Můžeš-li nás dovésti na Křivoklad?“ tázal se stavec v čele pluku. „Mohu,“ odpověděl Stivín. „Tedy nás veď,“ vece stavec. Bez dalšího promluvení obrátil se Stivín a kráčel vepřed; 5 celý sbor jel volným krokem za ním.

Nedlouho jedouce tímto ouvozem, uslyšeli hučení potoka, i brzo nato vyjeli na malou lučňu, kde se scházely spády sedmera hor. Zrovna naproti nim stál dřevěný kříž a podle něho vedla ouzská skalnatá pěšina na kopec. Nad ní, 10 vzhůru do kopce, vlálo husté liskové křoví; pod ní byla hluboká, kolmá hráz, tím hlubší a hlubší, čím výše po hoře vedla. Po příkré straně bylo silné, zde onde již přerážené zábradlí, za nímž na některých místech jednotlivé trní zakvívalo. Hlouběji šerily se vrchole jedlí, ostatní jich dílové 15 tratili se v mlze.

„Touto-li stezkou musíme jeti vzhůru?“ tázal se stavec. „Právě tou,“ dí Stivín. „Není-li jiná, širší stezka nablízku?“ – „Na hodinu cesty není.“ – „Tedy, Honzo, slez!“ dí stavec. „Vězně našeho vezmeš před sebe na kůň.“ 20

Silný, veliký, široký pacholek, u společníků svých „Honza Nebojímse“ nazvaný, slezl s koně a blížil se ku koni vězného. Tento však silným hlasem, jako by chtěl, aby Stivín slova jeho doslechl, pravil: „Zadrž, odbojníku! Já nechci ujíti. Král Václav to slibuje.“ – „Již ne král,“ odpoví rytíř. 25 „Já ti nevěřím.“ – „Tedy se střež!“ zařičel Václav, očima vztekem divoce se třpytícíma zakroutiv, a Honza sedl za svého vězně. „Honzo, měj se na pozoru,“ připomínal starý rytíř. „Nestrachujte se,“ chladně odvece Honza, spoléhaje se v náramnou svoji sílu, a z obou stran vězně uchopil uzdu 30 broně. Tak vjeli na stezku. Zpředu kráčel Stivín, za ním jel rytíř mladý a za tímto klusal stavec. Oba s obnaženými mečoma. Za nimi jel král Václav; nachmouřené obočí přikrývalo planoucí zrak; čelo měl vráskami pokryté. Za

ním několik jezdců s vytasenými meči; po těchto nastoupal vězeň druhý a jezdcové ostatní končili řad.

Beze slova promluvení vyjeli až v polovici příkré stezky. Mlha mísící se s párou dolem hučícího potoka byla po
5 kopci tak hustá, že každý jezdec vždy třetího jezdce před aneb za sebou již neviděl. Klopot koní po skalnaté půdě rozléhal se dolem. Vtom slyšeti řinkot za předními jezdci. Ohlédnou se tito i Stivín, a právě, jakoby bělavý papršlek, letělo něco přes zábradlí v hlubinu mezi vrcholky jedlí
10 a zmizelo v husté mlze.

Král Václav sám seděl na spínajícím se koni, obracuje nevolného vzhůru po kopci; tento však sepjav se přelítne zábradlí a v hluboké se ztratí mlze; král spadl nazpět na skalnatou stezku. – Po chvíli slyšeti těžký pád. – „Dobrou
15 noc,“ usmál se kat obyčejným smíchem svým, nakrčiv vysoko nos; spodní pysk hluboko sklesl a dvě řady pevně seskrípených zubů jiskřily se o závod se smutně lesknoucími se zraky. – Starec slezl a s králem, který nepromluviv slova a hluboko sklopiv oči vztekla zuby skřípěl, kráčeli pěšky
20 nahoru do kopce. Nahoře přivedli Honzova koně, král vyšinul se naň a jezdci ostatní obklopivše ho jeli zpozvolna dále. – Václav oddychal těžce a hlasně. „Tamto jest Hyvna,“ pravil, nalevo okazuje, Stivín. Nebylo však ničehož k spatření leč jednotlivá vysoko strmicí štíhlá věž nad hus-
25 tou mlhu co osamělé skalisko z vlnícího se moře. Hrad ostatní byl celý v mlhu zahalen.

Nade věží právě brunatná hořela denice a přílbice hlásného leskla se ve vycházejícím, jezdciům však posud neviditelném slunci. Vesele zatroubil jinoch, veseleji však, jako by
30 bylo umluveno, odpovídal hlásný z věže hyvenské. Klusem nyní ujížděli jezdci stromořadím hustého lesa, cesta se nížila víc a víc, a po čtvrt hodině slyšeli nablízku hlas trouby hlásného na Křivokladě.

Tiše, tiše, nech ho spáti! – O půl
 noci sehnali ho duchové tísně
 z lože, a jako cizí, neznámý,
 který ve tmách hledá vchod, po hradě 5
 bloudil.

Soběslav od Klicpery

„Zde jsme,“ rce Stivín a zastaví kroky. „Kde jest hrad?“
 táže se starec. „Před vámi,“ odpovídá Stivín. Král Václav
 pozvedl oči. Hradu pro hustost mlhy nebylo k rozeznání, 10
 jen věž lidomorna, nejbližší jim a nejvyšší tu stojící, míhala
 se mlhou jakoby za šedou, hustou rouškou. Začervenalé její
 kamení a mlhou ztemnělá ranní záře činila, že krůpěje krve
 na ní vyvstávají se zdály, a vlnící se mlha působila, jako by
 se věž pověštná u výparu ranním potácela a duchové zde 15
 zavražděných jako by oblétovali zapomenutý svůj hrob.

Král Václav zaražený, bez pohnutí těla, pevně upřeným
 okem patřil na věž a jakési trudné myšlenky přeletovaly
 v duši jeho; kat ale, zpozorovav ustrnutí jeho, usmíval se
 obyčejným smíchem svým; zrakové však jeho ještě o mnoho 20
 smutněji svítily než na kamenné stezce při spádu pacholka,
 i hlasitě bylo slyšeti skřípení zubů jeho.

Zavzněla trubka jinochova a věžného na Křivokladě
 odpověděla trouba; vrátný zjevil se na baště nad branou
 a ouzkým okénkem zněla otázka: „Kdo jest?“ – „Nový 25
 hradní a – bývalý král!“ zvolal starec. „Hned!“ – Hlasitě se
 zachechtal kat; král Václav skřípal zuboma. Vrzaly stěžeje
 těžkých vrat, otevřela se brána, hradní a syn jeho skrálem,
 katem a dvěma jezdcema vjížděli ve hrad. Ostatní se Stiví-
 nem vraceli se ku Praze. Vtom nad mlhu krvavé vycházelo 30
 slunce a řada oken hradních planula v červené záři. Mlha
 se tratila nakvap.

Příchozí na Křivokladě u druhé brány opět sečkati

museli; – po malé chvíli spustil se zdvihadí most a ouzkou věžní branou, nad nížto český v znaku hrdě se spínal lev, vstoupili jezdci ve veliký hradní dvůr. Řad zbrojnošů stál ve zbrani uprostřed dvora; u vchodu na pravém křídle, nad
5 nímžto budoucí byl králův byt, chodily dvě stráže. Vyjedše na nádvoří slézali s koní; vysoký silný muž v čele zbrojnošů přikročil blíže, a co zatím jiný kata odepjal, odejmul mu tento široký meč, a rytíři starému, který s vězny přijel, jej podáváje, pravil: „My jsme vás dříve očekávali, pane rytí-
10 ři!“ – „Mlha nás zavedla,“ odpovídal tento. Kat, teď teprva spatřiv meč svůj v rukou rytířových, rychle sáhnul po pleci, a zpozorovavšímu, že mu meč schází, trásla se každá žíla po celém těle; – výraz očí jeho, jakkoli černé a jasné byly, vždy býval smutný; teď však jakás náramná
15 tesknost a touha se strachem smíšená z nich vysvítila. „Kde jest můj byt?“ táže se král.

Rytíř. Váš obyčejný, kde jste přebývával, kdy se vám ráčilo královský tento hrad navštěvovati.

Král (se zatajenou zlostí na kata ukazuje). Tento půjde se
20 mnou?

Rytíř. Ano; váš to společník.

Král, opovrženlivě na odpovídajícího se podívav, kráčel ku vchodu na pravém křídle. Kat, rytíř a vůdce zbrojnošů s dvěma společníkoma nasledovali. Vysokým vchodem
25 vešli v malý těsný dvůr; naproti nim lidomorna, vpravo i vlevo nízké, železem pobité dvěře k podzemním žalářům, vpravo nad těmito hradní byla kaple. Nad nimi na dvou sloupech spočívala ouzká pavlač při chodbě bytu královského, ku kterémuž v pravém uhlu nazad kamenné schody
30 vzhůru vedly. Po těchto vyšedše nahoru, král s katem odešli vpravo za železnou mříží, která se ihned za nimi zavřela; dva zbrojnoši zůstali státi při ní, rytíř s vůdcem zbrojnošů kráčeli rovně před sebe k obydlí svému. –

U prvních dveří na chodbě zastavil se král; kat očekáváje

poručení krále zastavil kroků také. Václav pokynuv rukou, vešel do pokojíka svého, kat kráčel dále k bytu zvláštnímu. – Pokoj králův byl velký, čtverhranný, různými čalouny ozdobený; při malém výklenku kryla černá záclona mramorový jednoduchý kříž a před ním černě 5 potažené klekátko. Uprostřed stál silný, dubový, řezbou ozdobený stůl a tři též takové stoličky. Dvě prostranné okna poskytovaly výhledu v rozlehlý dvůr a na protější hory; vpravo byl vchod v ložnici královu. Vstoupiv v obydlí své, klekl král před kříž ve výklenku, a podepřev hlavu na obě 10 dlaně, tak jakoby beze smyslů zůstal bez pohnutí až do poledne, ani panoše jídla přinášejícího si nevšimna; před duchem jeho dlel strašný obraz lidomorny, jak mu ráno před oči vstoupil, a strašlivé myšlenky budily vrásky na čele jeho. – Odpoledne, as ke třetí hodině, probudil ho hlas 15 trouby a brzo nato dusot koní a hlučné ve dvoře vítání ze snů strašných; rychle přikročil k oknům. Krásná ženština vjížděla s provázejícím ji sborem zbrojnošů ve dvůr, rytíř starý i syn pomáhající jí s koně, objímali ji. Vtom vstoupil 20 v sednici královu panoš, chtěje se stolu odklízeti. „Kdo jest tato?“ táže se král. „Nynějšího hradního dcera; přijíždí z Prahy,“ rce tento. „Co dělá kat?“ táže se opět onen. „Stojí,“ vece panoš, „na pavlači s založenými rukama a nepohnutě hledí na lidomornu.“ – „Již pojedl?“ ptá se 25 Václav dále. „Ničeho nepřijmul,“ odpoví panoš. Král kyne rukou. Odejde panoš a Václav dlouhým krokem chodil z jednoho kouta sednice k druhému; bezvolně přejela pravice obličej zasmušený. – Uvečer opět přistoupil k oknu. – Hradního rytíře dcera přecházela po dvoře; právě obrátila oči vzhůru ku královým oknům a pohled její jevil 30 smutek a milostnou touhu. Král přistoupil blíže, ona však poznavši krále, zmizela ve vchodu pod bytem královým. Vtom panoš vkročil do pokoje královského. – „Co dělá kat?“ bylo první slovo krále. Na to přisluhující, „Ještě na

svém místě stojí,“ odpověděl panoš. Král pokyne. – Odejde panoš a Václav opět krokem dlouhým přecházel sednici. – Přišla noc, – blízkost půlnoc, – v královém pokoji ještě slyšeti zdoluhavý chod. – Václav posud nespál. Vtom se mu zdálo, 5 že lehký před pokojem svým slyšel šumot; – rychle vykročil ven, a jakoby temný stín mihlo se něco z pavlače oknem po chodbě k bytu katovu a u sednice katovy závory temně kleply. Václav vystoupil na pavlač.

Byla krásná jarní noc; ouplný měsíc právě nad lidomornou vystoupil ze šerých oblaků a slzavá jeho zář stříbřila 10 břízu, jejížto větve na přístřeší lidomorny tajemným šveholily šeptem. Po celém hradě hluboké panovalo ticho, jaké se rozloží stěnami temných žalářů, k nimž po obou stranách ouzkého dvorečku železná vedla dvířka, kdy katův povětřím zahvízdne v nich meč a bezživého v zapomenutém 15 koutě zakopají vězně, jen v stínu lidomorny uhnížděný doupnák truchlivou nad hrobem zavražděných časem krátkou zastonal píseň. Z hluboka pod hradem šuměl Červený potok a odlehlý jednozvučně klepal mlejn. Z dálky 20 hučela Berounka.

Opřený o zábradlí pavlače hleděl Václav v jasně lunou ozářený dvorec, jehožto zdě kolem vyhlížely co ohrada pustého hřbitova. O sloup, na němž pavlač spočívala, stála 25 bílá ženská postava podepřena; jak se králi zdálo, hradního to byla dcera, která po chvíli se zdvihnouc, na schodech hradních zmizela. Vtom jako by bílý stín se mihl okolo železné mříže chodby královského bytu a jakýsi jemný hlas „Ó králi! – Dobrou noc!“ tajným pravil šeptem; – hned nato z vysoké bašty hlásný opovídal půlnoc. „Dobrou 30 noc!“ opakoval si král, přes ouzký dvůr hledě k lidomorně, a opět jako by s ousměchem někomu děkoval, „dobrou noc – půlnoc!“ k věži žalární pokynul rukou. „Co tato dívka –,“ hovoří dále sám s sebou, „proč bloudí tak pozdě hrůzyplnými kouty dvorce toho? – Proč touhyplným

k oknům bytu mého zírajíc okem, chodila včera po hradním dvoře? – Či mne zná již dávno? Či mne miluje? – Či možno mne milovati? – Milovati!“ – povzdechl hlasitě; jakási hluboká bolest víc a více svírala srdce jeho, a pohřížený v trapné myšlenky jednotlivými časem trápení své projevovav slovy: „Mne milovati? – kdo mi rozumí? – ani já sám sobě! – Komu lze pocítiti bolest se mnou, jaká ouží prsa má? – Či jest možno, by někdo, neporozuměv mi, milovati mne mohl? –“ Po dlouhém mlčení, co zatím mysl jeho po jiných bloudila věcech, opět, navracuje se k hlavní, utrobu jeho ustavičně pronikající myšlence, na kterouž jej každé přivádělo pomýšlení, mluvil dále: „Já jsem vězňem – králem-vězňem. Proč mi to divné jest? – Kdy král měl svobodu, – kdy člověk ze svobodné těšil se vůle? Krvavým, ty lidomorno, náhrobkem jsi bezvůle mojí důkazům! Ó že mi bylo králem kdy býti, že mi bylo lze,“ – opět hluboce umlkl; kolem ticho, jen doupnák opět stonání své mísil ve vzdálených vod tajemné, noční lkání. Z hlubokých po dlouhém čase probudil se myšlenek, a složiv ruce na prsou, hlasitě „Ó králi! dobrou noc!“ povzdechl. „Ó králi! dobrou noc,“ zavznělo blízko něho, a na rychlost se obrátiv spatřil kata s rukama založenýma za sebou stojícího; oko jeho nepohnuté zdálo se v neskončenou hleděti dálku a tvář černě zarostlá skvěla se křídobíle v papršlku vysoko bloudícího měsíce.

Uvyklý na takovéto kata svého chování, kráčel Václav beze slova promluvení v byt svůj; oblečený vrhl se na lůžko své; než žádný poklid dadoucí sen nesevřel víčka zraků jeho a žádná dřímota nezaplašila žely nespokojence. – I kat pokročil k odchodu, a pokyna rukou k bytu hradního, „Miládo!“ – s obvyklým usměchem, „bludná života mého hvězdo! dobrou noc!“ polohlasně pravil a volným krokem tratil se v mrákotách chodby k obydlí svému.

Tak všecka jednání, všechny vlastnosti obou sobě se po-

dobaly, ano celá povaha jako krále, tak i kata sobě rovná a stejná se býti zdála, a přece jak původem svým, tak též i sama v sobě daleko povaha králova byla rozdílná od povahy kata jeho. Oba sice náramně byli vášniví, s tím
5 však rozdílem, že matka již, vztekem přemožená a zne-
mocnělá jej porodivši, vášnivosti královny se stala příčinou, kdežto náruživost katova ne tak přirozená, jako spíše na-
vyklá byla. Oba sice stejně hluboko mysliili, oběma sice
jedna a jediná smutnosti a truchlivosti, jakož i touhy jim
10 samým neurčitě byla příčina, přece však různými myšlenky
jejich dříve a dlouho bloudily stezkami, než u jednoho
stanuly cíle. V mnohém však ohledu zcela od sebe se lišili. –
Tak u příkladu král Václav ničím považoval královskou
svoji hodnost, ano on se takofka štítíl důstojnosti své, maje
15 ji za příčinu jednání a činů svých a ztud vyplývající nespo-
kojenosti; pročez i sám časem hleděl se zprostiti a zbaviti
povýšenosti své, ačkoli nikdo jiný vznešenost jeho ani dost
málo uraziti nesměl se opovážit, neb tenkrát vztek jeho
nejvyššího dosáhl stupně: co zatím naproti němu kat se
20 podobal, jako by hluboko kleslý toužil z nehodných jeho
okolností vytonouti navrch, k žádané vyvýšenosti; a jak-
koli ohavnými život jeho zprzněn byl činy, přece časem,
jako by navrácený někdejšímladosti své byl dnům,
myšlení a jednání jeho vážnosti a vznešenosti do sebe, ač
25 vynucený mělo ráz, co Václav k podlému a sebe nehodnému
jednání z prv udalých příčin se nutil; a jak Václavovi krá-
lovský, tak tomuto podlý jeho stav zdál se býti základem
ustavičného smutku a neustálé traplivosti, jakou mu ničím
nelzelo zaplašiti; ano usilování katovo veselým se zdáti jen
30 tím více hrůznost citů jeho vyvyšovalo.

Tak rozdílné namáhání jejich, buďto snížiti se, buď
povýšiti, jen v tom srovnávalo se, že marné bylo; ačkoli
příčina nezdaření jednoho pouze jen v osobě, marnost
druhého v osoblivé povaze i okolnostech záležela.

Taktéž dále kata roznícená ke všemu jednání pudila obrazotvornost, která rozličné v ducha jeho vábivši přeludy, pro náramnou živost svoji dala mu takovéto sny za jestotu a opravdovost považovati: kdežto Václav spíše rozumem se řídil; ačkoli – sestaviv sobě usudky, jakéž 5 právě pravými býti uznával – k uzavření a jednání se nechal přivést, kteréž ihned nato – jiné, předešlým zcela odporné, teď však proti oněm za pravé považované usudky v uzavření nové zosnovav – jakoby nepravé a nepředložené buď proklínal, buď oplakával, jak právě anebo vzteku, 10 anebo truchlivosti cit v něm byl mocnější.

Původ, jakož i velikost takovéhoho povah jejich rozdílu z dalšího příběhu pokračování snad zřejměji bude vysvítati.

Co? rozpogodzić czoło, paziu? To tak snadnie,
 idę, całą godzinę strawię przed zwierciadłem.
 To łatwo twarz ułożyć. Uśmiech gorzki twarzy
 5 nie jest owocem cierpień? Igraszka dziecienna.
 Twarz moja była niegdyś jak dziecka, niewinna,
 będę się śmiał jak dziecko, co o świecie marzy.
 O, paziu, łatwo zatrzeć na czole te rysy?
 Tak jak na pergaminie zaloty pisane
 10 można przemazać! zetrzeć, nowe kłaść napisy.
 Przemażę pismo czoła – zniknie przemazane.

Słowackiego Maria Stuart, akt III, sc. II.

Ranní pára obejmala opět hrad křivokladský, z daleka
 opět volala kukačka. Král Václav stál u okna, rozlehlý
 15 přehlížeje dvůr a pozoruje pacholky, kteří u kašny, šesti
 topoly obsazené, nabírali vody v kovaná vědra k napájení
 koní. Tvář jeho byla vyjasněná a následkové nevyspání
 v prošlé noci, jakožto něčeho obyčejného, nebyli k pozoro-
 vání. Pevným krokem několikráte přešel sednici, a pak
 20 chopiv se šňůry v uhlu pokoje visící, silně zazvonil. Brzo
 nato k němu vešel páže. „Slyš, dojdí pro mého kata,“ po-
 roučel král, „ať narychlo přijde ke mně; ale smutek svůj ať
 zanechá doma, že bych přál jasné viděti čelo jeho, bude-li
 čelo k spatření.“ Páže ukloniv se odcházel. „Ještě jedno,“
 25 volal král. „Až vyzveš kata, přines velikou konvici vína a
 dva koflíky.“ Páže odešel; hned ale nato vstoupil v příby-
 tek katův. Tento ležel ouplně oblečený na příčných při
 vlhké zdi, jedna ruka loktem opřená podporovala hlavu,
 prsty její hluboko byly v kadeřavých vlasech zatknuty; oči
 30 měl pevně sevřené, hubu polootevřenou; celá postava jeho
 zdála se mluvit: „Nech jej spáti“ atd. Z obličejů, ačkoliv
 plamenné oči byly zamknuté, jakási hrůza vycházela. Páže,
 pohledem tímto překvapen, po celém těle se trásl.

Po chvíli se zmuživ, temným hlasem „Kate!“ promluvil. „Kdo mne volá?“ táže se tento neotevra očí svých, jako by ze spaní se ptal. „Král Václav,“ odvece páže, „žádá míti tebe při sobě. Mám přinéstí víno.“ Kat pootevřel oči, a tím hrůzný dříve obličej výraz hlubokého smutku na se přijal. 5

„Václav – víno?“ tázal se kat, jako by, z hlubokých snů se probíraje, chtěl se zpamatovati. „Ano,“ odpovídá páže; „ne však smutný žádá král viděti obličej, nýbrž jasnou tvář a vrásků prosté čelo!“ – „Ah! tak? – Toť jest lehké, právě jsem o tom přemejšlel!“ zasmál se kat, obličej rukou přejeda, a smích ten předešlou tváří jeho navrátil hrůznost. Odcházející panoš chvěl se po všech oudech. Za mříží, na chodbě k bytu hradního, potkal se s Miládou, domnělou hradního rytíře dcerou. „Tys byl u krále?“ promluví naň 15 tato. „Ano; poroučel si konvici vína,“ odpovídá panoš. „Ty se třeseš? Čeho se lekáš?“ v tušení ptala se dále třesoucím hlasem. „Přicházím od kata,“ odvece panoš a popisoval jí chování jeho. „Já ho ještě nikdy tak neviděl,“ vypravuje dále, „obličej bledý, černé vlasy rozervané, hrůzný, zimný 20 v bledé tváří smích, výraz řeči podivný,“ – vtom volné po chodbě rozléhaly se kroky, Miláda pokývla pažeti; on umkl. Kat se blížil – ruce maje na prsou složené, oči v zem upřené – zdlouhavým chodem k bytu královu. Předě dveřmi královské komnaty zastavil se, přejel rukou obličej, 25 usmál se, pak vešel ku králi.

„Nenos žádného vína!“ rychle poroučí Miláda. „Král přikázal, musím,“ odvece páže. „Tehdy až jim doručíš víno, přines mi harfu mou, jest mezi věcmi přivezenými z Prahy.“ „Má se státi,“ připoví tento a brzo nato nesl veli- 30 kou konvici a dva koflíky v byt jatého krále.

Když páže z pokoje králova se navrátil, s harfou okolo mříže kráčel v obydlí Milády, rozléhal se již hlasitý hovor v bytu královském. Obličejem k oknům obrácený seděl kat

na dvou stolicích, lokty o stůl opřený, naproti němu Václav; kat pil kvapně.

Král. Což dnes nedostačuje vína k veselosti tvé? Jindy při víně býváš veselejší.

5 *Kat* se usmál.

Král (s hlasitým smíchem). Toť jest veselé usmání; ba věru, kdybych tě neznal, musel bych mysliti, že mně k vyražení pohledem svým chceš tropiti žerty.

Kat se zamračil, král se smál tím více. Rozhorlený zvolal
10 *kat*: „Václave, já jsem jen katem tvým, ne bláznem!“ Teď se zasmušil Václav a polohlasně „Králi kate!“ promluvil, načež se smíchem „Kate králi!“ odpověděl *kat* a pozdvihna vysoko koflík takto ku králi promluvil: „Rci mi, králi, jestli by ti kdy bylo lze lepšího dostati mistra popravního? Ty
15 pochybuješ? Tedy na zdraví moje; ať dlouho ještě stojí lidomorna a vyšehradská věž, i ať nás oba přečkají točnické sklepy, dlouho potomkům hlásající slávu naši.“

Král. Nech takových žertů a raději mi rci, co soudíš o dceři hradního. Tys ji viděl?

20 *Kat.* Myslíš Miládu? Tu hradní jen klamlivě za dceru svou vydává; ona jest dcera Jiroše z Hradiště, jemužto hradní byl bratrem.

Král. Jak ty ji znáš?

Kat. Kluk můj, kterému královská Vaše Milost (s usmě-
25 chem) kmotrem byla, jest syn této Milády, dcery Jiroše z Hradiště!

Král. Jak? – A kdo jest tento Jiroš z Hradiště?

Kat (sahaje po koflíku). Nech jej spáti, králi! Na tvé poručení meč můj ustlal jemu lůžko ve vězení vyšehrad-
30 ském dne prvního máje roku 1391.

Král. Tak ty tedy spláceti jsi chtěl jen dluh svůj, dáváje dceři za otce syna. – Nuceně se usmíval Václav nucenému žertu, než s jakousi zoufanlivostí a hlasitým smíchem ucho- pil se *kat* pronešených slov, a opakuje: „Za otce syna,“

tiskl plný koflík v rozevřená usta. – Vtom rychle po sobě nasledovalo několik smutných zvuků harfy z hradního dvora. – Katovi sklesla ruka s koflíkem, seděl nepohnutý, oči daleko rozevřené pustě jiskřily, jak by v neskončenou hleděly dálku; podobalo se, jako by tyto zvuky znal. Václav 5 přistoupil k oknu.

Ženský hlas zpíval poslední sloku písně, jakou Čechové osvobození krále Václava II. z rukou Oty Braniborského z vězení bezdězkých před sto lety slavili, asi v následující smysl:

*Nadarmo bouře slunci hrozí,
na svůj trůn vstoupil Václav král;
a pode vládou Přemyslovců
lev český v staré slávě stál!*

10

Oučinek písně této, jak se na katu projevil, byl strašný. 15 On zůstal ustrnulý, zraky v nesmírném plouly smutku; spodní pysk hluboko sklesl a bílé zuby pevně před sebe byly přeskřípeny. Po dlouhé chvíli se vzpamatoval, a zdlouhavým krokem odcházej, sám s sebou rozprávěl: „Miládo, nadarmo usilování tvoje! Kdo jednou královské zbavil se 20 myslí – –,“ vtom zmizel ve své obydlí. Král však smysl písně této na sebe potahuje, daleko se z okna vypíнал, zpěvačku chtěje uzříti, která na pavláčce, v uhlu stavení mezi bytem královským a obydlím hradního upravené z dlouhého, ve zdích zatknutého kamene, seděla; – pro pilíře 25 však a výstupky, mezi okny jeho a touto pavláčkou se nacházející, nelzelo mu kouta toho dohlédnouti. Rychle se ohlédl po katovi, a nespátřiv jej více na místě, „Podivné, podivné!“ šeptem k sobě promluvil.

Od toho času byl kat pohledu než obyčejně jasnějšího, 30 ačkoli veselostí, co z tváře jeho vysvítalo, jmenovati se nemohlo. Jakýsi papršlek naděje skvěl se v jindy zcela zasmušeném obličej; v co však doufal, žádnému, ani jemu

samému povědomo nebylo. Může i býti, že nechtěje někoho rmoutiti, veseleji nežli kdy jindy vyhlížeti se nutil; neb neočekávaně-li ho někdo napadl samotného, bylť obličej jeho jakož obyčejně zsmutnělý, a teprv po dlouhé chvíli, 5 jako při mlhavém jitra, zponenáhla na tváři jeho, abych tak řekl, deštivý vzešel den.

V každé skoro noci z pavlače při chodbě v ouzký hleděl dvůr, tajně rozmlouvaje s bílou ženskou postavou; v každou skoro noc nato zněly zvuky harfy, provázejíce píseň 10 Miládinou na osvobození Václava Druhého aneb jiný slávu Přemyslovců hlásající zpěv, jako by nynější city jeho uchlácholiti a uspati a jej k jinému života způsobu vzbuditi chtěly; než vždy ten samý, jako ponejprv, na obličej a chování kata měly oučinek. Strašný tento výjev na tváři 15 jeho byl co vývrh a zbouření sopky doutnající, po kterémžto hluboké a tajemné na obličej jeho se navrátilo ticho. — Nejisté však a blízké zbouření předpovídající usmání na každý večer v pohledu jeho doutnalo, jako kdy hluboké lazůrové moře v nepokojných se plíží dřímotách; ostatně za 20 celý čas ani jediného se žádným nepromluviv slova, byl podoben hrobce, která povrchně okrášlená i přibílená v lůnu strašném ošklivý nicosti lidské tají výjev; neb i on násilně se usmívaje, v utrobách svých s náramnou teskností skrýval hrůzný obraz pohynulého člověčenství.

25 I Václav byl nadobyčej změněný; i on veseleji než kdy jindy teď v hlučný patřival dvůr a zvědavost, jemu sice neznámá, jej opanovala; než vždy jen nadarmo hleděl na původ a stopu jemu podivného chování katova přijíti, jakož i rovně vždy marně se dotazoval na pážeti po záležitostech Milády. Ani kat ani páže otázkám jeho neodpoví- 30 dali; kat, že nechtěl, panoš, že nevěděl sám, co měl vypravovati. —

Jestliže však král a kat veselejšími se zdáli, tím smutnější a ztrápenější den ode dne byla Miláda. Bledé vpadlé líce,

hluboko ležící oko prozrazovaly tajnou a neodvratnou nemoc. – V každé noci, kde dříve s katem na pavlači stojícím rozprávěla, spatřila ji stráž u železného mříže při chodbě bytu královského hořce plačící se navraceti do pokojů svých a často harfa žel její pronášela v smutné písni. Její jednání 5
teď jakousi tajemnost a smutnost prozrazovalo jako dříve katovo; než co on s náramnou a ustrnutí hodnou silou snášel, toho jen takořka zdání čím dále tím více hrozilo až dosti silnou dívku usmrtiti. – Ona jej milovala či nemilovala, tak sama při sobě nemohla rozhodnouti; on jí byl 10
protivný již pro smrt otce jejího, – strašlivé jeho činy a viny v duši její hrůzu a nenávist budily: než nesmírné neštěstí jeho, které však nikdy zcela nemohla pochopiti, soucitné při ní nalezalo srdce, jakož i náramná síla, s kterou on strastný osud svůj snášel, vzbudila obdivování její, a tak 15
cośi nevýslovného v okres jeho kouzelnou mocí ji vždy vábilo a nutilo.

Takto na rozpacích jako strašlivou bouří zmítána, bez vůle, ba často skoro proti vůli své jednající, nenacházela žádného, kdo by jí ochranné před utonutím byl podal ruky; 20
ano každou nocí určitějším snad bezvolně od kata osudu svého projevením jen hlouběji vždy v hrozících vlnách zoufalství pohřížená se býti zdála. V takových okoličnostech uplynul měsíc.

Ký to člun tak rychle vluny dáví,
proč tak krotne pod ním Veltava?

Probůh! prázdnať — — — šatlava —

Kollár

Opět bylo jitro v křivokladských lesích a hlučně si počínali pacholci při studni na rozlehlém dvoře, štíhlé topoly kolem studně v ranním se chvěly větru a z daleka volala
10 žežhulka, kdy kat rychlým krokem vstoupil v pokoj královský. „Králi, chceš-li na svobodě býti?“ kvapně, však šeptem se tázal. Král pochybujícím ho měřil okem. „Zde čti!“ rce tento, podáváje mu lístek od Milády v přešlé noci skrze mříži na chodbu mu tajně nadhozený, v kterém oznamo-
15 vala, že dva královi věrní zbrojnošové v příští noci na dvoře převezmou stráž; že provazy, po kterýchžto jim lze bude z hradeb se spustiti, jsou pohotově; a tak že, bude-li v tom vůle králova, jim možno jest žádané svobody dosáhnouti. List tento byl nejistou a třesoucí se rukou psaný;
20 mnohá slza setřela jednotlivá slovíčka.

Královi, po přečtení toho, co v slzách psáno bylo, radostí čili nadějí pomsty jasně se jiskřily zraky. „Tehdy opravdově budeme na svobodě? — pak, odbojníče starý, chraň se mého soudu!“ — „Králi, mně schází meč!“ v hlubokém smutku
25 pravil kat. — „Já se oň postarám,“ připovídal král.

Den zašel a temná se přiblížila noc; měsíc v hlubokém ploužil se mraku, těžká mlha, k outěku příhodná, obvinula utichlý hrad. Hlásný z vysoké bašty opovídal půlnoc. Jeden ze zbrojnošů na pavlač vyšlým katu a králi přihodil provaz,
30 po němž se tiše v ouzký spustili dvůr, kde je Miláda očekávala, co zatím zbrojnoš druhý v ouzkém okénku lidomorny o železnou mříži upevnil jiný provaz.

Jistě by se byli utíkající zhrozili, kdyby jim bylo lze v obličej Milády popatřiti. Bledá, hluboko vpadlá tvář byla ustydlá a polomrtvá, oko ustrnulé, a po strašném boji předsevzetí zoufanlivé se jevilo v pohledu jejím.

Již stáli na přední baště zrovna pod lidomornou. „Králi, slyš! Něco v lidomorny hlubině teskně zastonalo!“ vece kat. – „Nech stonati,“ odpovídá král již se spouštěje, „svoboda jest před námi!“ – „Králi, mně schází meč!“ praví dále kat. – „Nech mně ho na starosti,“ promluví Miláda; řeč její byla zdoluhavá, vážná i určitá, však jednozvučně jak byla pronešena, měla cosi strašného do sebe. „Žádný, neznaje cenu jeho,“ mluvila dále, „nebude se oň starati, já ji znám; meč tento opět bude tvým, pohledávej ho u mne!“ Kat bez odpovědi se spustil z hradby, za ním oba zbrojnoši.

Miláda za utíkajícími se sklonila a lkala šepotem lehkým: „Dobrou noc, nešťastný! Já jsem chtěla býti anjelem tvým, než příliš slabou nadpřirozená osudu tvého utiskla mne tíže; já nemohu více. Ty se vracíš v hrůzný pro tebe svět – snad brzo na stezku zoufalství. Já – půjdu spat.“ Volným, slabým krokem odcházela v hrad. Vtom silně zavzní hlas trouby a hned nato pokřik: „Hoří!“ Král, kat a zbrojnoši rychle z druhé slezli bašty a hustou mlhou po hoře spěchali okolo chaloupek křivokladských v hustý les. Na druhém konci hradu Křivokladu, na levém křídle rozlehlého dvora u pivováru, právě nad malou zahrádkou vzešel oheň a ohlížejícím se na outěku zdál se hustou mlhou šlehající plamen jen co krvavá záře kolem lidomorny vycházeti.

Z chaloupky o samotě blíže lesa stojící někdo utíkajícím vstoupil vstříc a slyše kroky tázal se, co troubení a hluk na Křivokladě znamená; neb z končiny této buď pro mlhu, buď pro vysoké křoví a zahýbající se kopec nebylo nic více od ohně viděti. „Hoří,“ odpověděl zbrojnoš známému hlasu. „Kam ty spěcháš, Oldřichu?“ – „Na Hyvnu s poselstvím nešťestí!“ odvece ten. „To jsi mohl raději horem jíti,“

praví hlas dále; „kdo jde s tebou?“ Pořád se oddaluje odpovídal hlas zbrojnoše: „Jiřík, pro jistotu!“, až neuslyšící další chalupníka křivokladského otázky, který se v chalupu vrátil, vešli v hustý les.

- 5 Na hradě náramný hluk a zmatek panoval; na velkém dvoře někteří z pacholků vážili vodu z hluboké studně, jiní ji donášeli k hořícím stavením a ulívali plameny; zbrojnoši zdola od Červeného potoka sestavili řad a rychle z ruky do ruky plná nahoru, dolů prázdná si podávali vědra. —
10 K ránu uhasl oheň, než ještě větší nastal zmatek, kdy panoš na pravém křídle hradu, kde se ničeho nenadáli, ohlašoval, že král ušel z vězení. Ihned uhlídavše provazy na lidomorně, na rychlých koních pronasledovali starý rytíř se synem bratra svého, Jiroše z Hradiště, a s několika zbrojnoši
15 utečence.

- Tito vejdouce v hustý les, ouzkou pěšinou, víc a více se nížící, v hluboký spěchali důl. Mlha, jaká na kopci nad lesem panovala, zde víc a více se tratila, takže jim lze bylo cestu rozeznati. Asi za půl hodiny přes hluboký a široký
20 potok přišli v širokou rozsedinu na patě vysoké hory. Zde stály čtyry stovčké duby, sloužící malé nízké chaloupce za nárožní sloupy, takže na vnitřní straně jejich jiné trámy napříč upevněné široké tvořily stěny; škuliny byly jílem a mechem ucpány, střecha z došků a mechu pozůstávala,
25 nad nížto listnaté koruny dubů se chvěly v šepotání uspanlivém. „To jsme na Zakopaném,“ praví zbrojnoš; „nad námi stojí Hyvna!“ — „Já slýchal,“ vece druhý zbrojnoš, „že ze Zakopaného tajná stezka, jen obyvatelům na Zakopaném známá, hustým lesem rovně vede až ku Praze.“
30 „Já se na ni zeptám!“ rce první a jílcem meče svého zaklepal na nízké dvěře chaloupky. Po chvíli nato šterbinami dveří prorážely papršky světla a v začervenalém sloupu se táhly v dálku. Nízké dvěře se otevřely, jasná červená zář vyrazila, a s rozžatou loučí stál ve své ohromné, nyní však

mohlo se říci ochromené síle před nimi „Honza Nebojím-se“. – Navracující se Stivín po dovedení krále od Křivokladu tou stezkou, kde král chtěje se osvoboditi a s koněm vzhůru po kopci ujíti, rychlým obrácením pacholka v prohlubeň shodil, slyšel zdola volati. „Kdo jest?“ tázal se. 5
„U čerta, já! Dlouho-li pak zde mám viseti?“ odpovídal hlas. Stivín se přehнул přes zábradlí a v tratíci se pomalu mlze poznal Honzu visícího ve větvích šípku na kolmém srázu s přeraženou pravicí, kterou až posud na šňůře nosil. – On slezl po druhé straně, a po větvích jedlí a vystupujícím 10 kamení až k Honzovi se dostav, jeho vlastním mečem trní přesekal, které Honzu ze všech stran obklíčovalo; a povídaje mu, kde by se buď levicí, buď nohou mohl zadržeti, spolu lezli zpozvolna dolů, až Honza dosáhnuv podle naučení Stivínova ramena jeho, levicí se drže při skále, nohama 15 o ramena chalupníkovy opřený, který pod ním vždy hlouběji slízal, dostoupil země, pro trní a snětví, které v šatu jeho kolem a kolem bylo zachycené, více velikému ježku než člověku podobný. Vysvobodiv jej tak od nebezpečnosti spádu, vzal ho Stivín s sebou ve svou chatrč, aby zde očekával úplného uzdravení svého. – Král, uspatřiv zde 20 Honzu, nemálo se zarazil; než tento vida krále a kata, s chladností pravil: „Králi, chceš-li se pomstíti, přepuť ránu katovi, on má jistější ruku!“ – „Nemám času se mstíti; raději rci, sám-li obýváš v této chatrči?“ ptá se král. 25

Honza. Ne! Stivín zůstává se mnou a jeho otec a společník jeden.

Král. Co dělá můj broň?

Honza. Nepomůže Vaší královské Milosti více k outěku; já ho zakopal, nebyl již k potřebě. 30

Král. Zavolej svého společníka.

Vtom bylo slyšeti z daleka jakési klepání jako vzdálený dupot koně; Honza obrátiv se, nepředloženě velmi silně hvízdнул. Zbrojnoš však uslyšev dusot a domnívaje se, že

Honza schválně tak silně hvízdnul, „Nehvízdej, chlape!“
vzkřikl, chápe se ho za prsa, „chceš nás prozraditi?“
Než tento popadna ho levicí mrštil ním o zem; to však
uhlídav kat a nakvap vytrh druhému zbrojnoši meč, Hon-
5 zovi jej vehnal v hrud'. Velikán tento bez vzdechnutí se
svalil a kat rychle šlápnutím nohy uhasil louč. Vtom se
blížila matka Stivínova vzbuzená hvízdnutím Honzovým,
a vidouc ho umírajícího, počala náramně naříkati.

„Nevřešti, babo!“ těšil ji Honza, „což jest umírající
10 zbrojnoš v času našem něco tak podivného?“ – „Kate, ty
jsi se překvapil, toho chlapa je škoda!“ pravil král. –
„Kdyby byl zasáhl tebe, byl by se nepřekvapil,“ odvece mu
Honza, „já mám dost;“ a obrátiv se hubou v zemi, počal
smrtelně chroptati. Kat od otázky po meči svém nepro-
15 mluvív slova, pokrčil rameny.

„Babo, znáš ty tajnou pěšinu odtud na Prahu?“ ptal se
zbrojnoš, sbíraje se a protahuje oudy. „Znám, zrovna pod
kopcem hyvenským za naší chatrčí šest kroků, pořáde na-
horu proti potoku, běží rovně až ku Praze!“ pravila tato.
20 „Ale ať jest ta pravá, a bude-li se někdo po nás tázati,
zapři nás, aniž komu ukazuj více pěšinu tu, sice,“ ukazuje
na mrtvého Honzu, „buď tento tobě výstrahou,“ hrozil
král. Baba přisvědčila a vedoucí je na stezku poroučel král
dále: „Zabitého pacholka uvrhni v potok pod vaší chatrčí,
25 proň jest dosti hluboký!“ Ukázavši jim na cestu, vracela se
baba k své chatrči, kde již Stivín, Jaroš a Duchoň při zabi-
tém pacholku stáli, který hubou v zem obrácený ležel, ruku
maje hluboko v písku zarytou. „Ano, ten bílý,“ praví Sti-
vín, „to byl král!“ – „A ten černý byl kat jeho!“ dopovídal
30 Duchoň. „Král tedy! Jestli to on byl,“ vypravovala navra-
cující se baba, „poroučel, abychme mrtvého vhodili do
potoka, aby někdo hledající je nenalezl buď nás hrob kopa-
jících, buď mrtvého pacholka, a tudy nepřišel na stopu
jejich.“ – „To se může státi!“ odpoví Stivín chápe se

mrtvého. „Počkej,“ porouchela baba, a ze sednice přinesši kropenku se svěcenou vodou a naznamenavši ho křížem, „teď jej pochovejte,“ pravila, a tito mrtvol pacholka uvrhli v jarními dešti rozvodnělý potok, který za Křivokladem v Berounku a s touto u Zbraslavi ve Vltavu padal; a tak, co 5 zatím utíkající nepokojní pokojnou ku Praze spěchali stezkou, blížil se Honza pokojný nepokojnou cestou po jiné straně taktéž k stověžité Praze. Pod hyvenským kopcem vzhůru proti potoku kráčeli král, kat a zbrojnoši kvapně po naznačené stezce; již se blížilo k ránu, a čím dále, čím výše 10 vstupovali, tím hustější obyčejná v křivokladských lesích je obkličovala mlha. Mohlo býti k páté hodině, když neda-leko od sebe slyšeli dupot koní; všickni čtyři v hustém roští ve vysoký lehli mech, a hnedle nato dva pronasledující je zbrojnoši volným krokem jeli okolo nich po silnici, která se 15 zde tuze ku pěšině tajné zblížila, nasledující mezi sebou vedouce hovor.

První. Nač nadarmo máme jeti ku Praze? Já se chci vsa-diti, že přes Berounku spěchali na Žebrák neb na Točník.

Druhý. Co škodí; však jest jich dosti, kteří jim na Žebrák 20 neb Točník zamezí cesty.

První. Proč ale nadarmo rytíř nás tolik rozesílá na všechny stezky ku Praze? A po těch se máme za celé čtyry dny marně toulati a Prahu objížděti.

Druhý. Však on rytíř náš má své příčiny; neb dostal-li 25 by se král na Vyšehrad, jest po nás veta; tam má ještě věrných dosti, kteří nám velmi nepřejí.

První. Proč ale celé čtyry dny?

Druhý. Protože se mu tak líbí! odpověděl mrzutě, již tak daleko, že ti, o kterýchž se jednalo, sotva už doslechli 30 rozprávku jejich; po malé chvíli pak neslyšeli již ani dupot koní.

Ponaučení rozprávkou jezdců umínili po celé čtyry dny v lesích zůstatí a teprv až na pátou noc blížiti se k Vyše-

hradu; jeden ze zbrojnošů, známý v krajině této, ponavrhl
 je do nějaké chatrče starého uhlíře hluboko v lese dovésti,
 nad nížto vysoko ve skále tajná jeskyně se nacházela, v které
 by bezpečně za tyto čtyry dny mohli přebývati, a rada jeho
 5 byla schválena. Bylo k polednímu, když přišli na kraj kolmé
 skaliny; slunce pálo a polední pára polétovala po vrcho-
 lích vzdálenějších kopců. Z hlubokého pod nimi dolu vy-
 stupující hustý dým zvěstoval, že jsou blízko cíle. Zbrojnoš
 vedl je po kraji skaliny vpravo až k ouzké stezce, která
 10 roštím zarostlá neznajícímu jí každému zůstala skrytou.
 Tak kráčeli houštím zakryti, časem s nebezpečenstvím ži-
 vota rozsedliny přeskakující, až asi do polovice výše skaliny
 přišli. Zde byl nešírokový, daleko ven vystupující trávník, na
 jehožto konci při skále hustý lískový keř se zelenal, jehožto
 15 větve rozhrnuje vedral se zbrojnoš v ouzký průchod, který
 do rozsedlého ve skále vedl sklepení. Pak přišed zpátky oče-
 kávajícím pravil: „Všecko bezpečno, chce-li Vaše královská
 Milost zde venku zůstat, zde jest rovně tak jisto jako v sa-
 mém doupěti; neb málokdo zná cestu sem vedoucí, nás
 20 pronasledující aspoň, jsem ujištěn, že žádný, a pro houšťku
 křoví nelze sem odnikud dohlédnouti. Já sejdu v důl nějaké
 potravy zaopatřiti. Jiříku, pojď se mnou, abysi seznal cestu
 dolů vedoucí.“ Druhý zbrojnoš se vzchopil a brzy se ztratili
 v křovisku napravo ležícím; jen časem bylo slyšeti pod no-
 25 hami jim dolů padajících kamenů hřmot. Král si lehl v stínu
 lískovém, kat po kraji trávníku rozhrnuv větví jen tak dale-
 ko, co by mohl okem prohlédnouti, díval se v oudolí pod
 ním ležící, kde před malou chatrčí hromada dřevěného uhlí
 doutnala, při které šedý starec obcházel; po nižších pod
 30 ním skaliskách přeskakovalo dvě koz. Asi po půl hodině
 mluvili zbrojnoši se starcem; co spatřiv kat, od kraje
 ustoupil, a položiv se při kořenu tohoto křoví, jak se zdálo,
 počínal dřímati. Uvečer, když již slunce zašlo a jen růžové
 pruhy po modrém nebi, které se jasně nad nimi klenulo,

zářily, vrátili se zbrojnoši s příslibenou potravou spolu ve velikém uzlu měkký mech nesouce, kterým uvnitř duté skality široké přistlali lůžko. Na noc vešli král i zbrojnoši v rozsedlinu, tázaný kat, „nechce-li spat jíti“, první na celé cestě tajemné za odpověď dal slova: „Já zůstanu pod nebem!“ a při vchodu jeskyně se umístil, opřev ruce o kolena a v rozevřenou dlaň planoucí položiv čelo. – Tak přešla noc; tak přešel den a opět noc, tak minul čas, až čtvrtý nastával den. –

Bylo jasné jitro, z hluboka ozýval se ranní zpěv starce, který se v hučení potoka a zpěv pernatého sboru mísil. Všickni čtyři stáli na trávníku před jeskyní a král vysílal Jiříka ku Praze, aby prohlédl, jestli volný bude vstup na Vyšehrad; o příští půlnoci však měl se zprávou opět k nim pod Vidovlou přiraziti, kde jej všickni očekávají příslibili. Jiřík odešel; po půl hodině viděli ho skrze větví pokraj trávníku hlubokým dolem ku Praze odcházeti a uvečer za ním tou samou postupovali cestou.

Nebylo daleko od půlnoci, když stanuli pod Vidovlou. – Noc byla dosti jasná i mohla příjemná býti, kdyby hustě padající rosa, jejížto krůpěje v měsíčním světle kolem po větvích jasně se skvěly, nebyla působila chladnost. Vltava rozvodněná silně hučela; břehy její daleko byly přelité, nebo voda po lučinách rozlitá dosahovala až k patě broubících po levé straně břehy její pahorků. Přes větve křoví, za kterým stáli, dobře bylo viděti Vyšehrad, ano i věže některé nové Prahy, pokud ji viděli, lehce mohli rozeznati. – Sotva odbila půlnoc, slyšeli blížící se kroky a po chvíli mluvili s Jiříkem na ustanoveném místě. Král stál vpředu, opřený o přeražený strom, za ním Oldřich s vytaseným mečem a kat rozšlapoval kapky rosné a kvítky spolu, několik kroků vzdálí po patě hory.

Král. Jest přístup k Vyšehradu volný?

Jiřík. Všude jisto až k Vyšehradu, jak ale na hradě, ne-

vím. Na břehu čeká člun s dvěma vesloma, na kterém nám lze na druhou stranu se přepravit.

„Tedy pojďme,“ vece král. Za čtvrt hodiny byli u břehu a v malém člunu plovat po řece. Oba zbrojnoši veslovali, 5 král seděl uprostřed, vpředu stál kat se založenýma rukama, nepohnutě hledě na slavné druhdy Přemyslovců sídlo.

„Krásná noc!“ rce Oldřich, „tak jasno jako za dne; měsíc, ač již z ouplňku vyšel, svítí jako rybí oko.“

Jiřík. Jak se obráží jeho zář o zlaté bání Neklanky, a 10 v oknách královských pokojů jest světlo; hled, jak se třpytí, jak by nás slavné v nich očekávaly hody.

Oldřich. Viz, jak v hrobní kapli doutná věčná lampička, jak by chtěla uhasnouti.

Jiřík. To se ti zdá, poněvadž ve vodě kolem nás takové 15 množství hvězdiček pluje, kterýchžto světlo se v oku tvém jasněji míhá než světlo lampy. – Lampička hoří čistě.

Oldřich. V strážnici nad branou hoří oheň plamenem na kamenném ohništi. Brr – však je skoro chladno; tam se ohřejeme. Podívej se, Jiříku; mně se zdá, že se stráže na hrad- 20 bách scházejí.

Jiřík. Ano, máš dobře, zrovna nad skálou při kapli. Není dobře k rozeznání, mnoho-li; jsou v stínu kaple. Teď jeden vystoupil ve svit měsíčný a ukazuje – hou – ký čert to jest?

Člun jejich na něco vrazil a byl by, jsa příliš ouzký, 25 málem se překotil. Oldřich se sehnul k vodě, a nějaký mrtvol plynul při člunu jejich. „Ať jsem čertův, tu je Honza Nebojímse,“ zvolal. „Jak ten sem přichází? – To ho časně voda vyhodila.“

Král povstáváje přehnul se k té straně. „Na mou věru, – 30 tentě jest mi pořáde v cestě a hrozí mi i po smrti zkázou.“

„Po jeho, čili po tvé?“ promluvil kat s obyčejným usměchem po prvé za čtyry dny; král neodpovídaje poroučel: „Oldřichu, zadrž; a vyvlekněte ho s sebou až na břeh, aby došel pokojného hrobu.“

Jiřka. Slavný pohřeb má, věru; v tichém, zrcadelném toku Vltavy.....

Kat. Nehoří mu světlo kolem hlavy velmi jasně? tázal se usmívaje se dle obyčeje.

Oldřich. To ne, ale Vltava mu nák slavně hučí pohřební píseň. — Král se chvěl hrůzou. 5

Na vyšehradských hradbách hemžilo se množství zbrojnošů ukazujících na řeku. „Ký to člun tak rychle vlny dáví?“ zněla otázka. „Kýž než toho, kteréhož očekáváme; pod kýmž by tak krotla Vltava?“ byla odpověď. „Znáte toho, co stojí vpředu člunu?“ volal hlomoz. „Dobrou noc, pánové!“ pravili jiní, ukazující vzhůru ku královským pokojům. „Již jsou na břehu!“ znělo po chvíli a celé množství hrnulo se ke bráně. — 10

V královských pokojích při naplněných číších a hluboce dohořelých svících seděl řezník Štípek, od spiklých měšťanů pražských prozatím ustanovený setník na Vyšehradě, a s ním spolu měšťanosta a konšelé pražští. „Již jest po půlnoci, bude čas k spaní,“ praví Štípek. „Ano,“ odpoví měšťanosta; „mně zapadají oči, ani nevím, jak se do Prahy až dolů dostanu.“ 15 20

Štípek. Dnes zůstanete na Vyšehradě spáti.

Měšťanosta. To víte, že nerad zůstávám na Vyšehradě, obzvláště spáti.

Štípek. Dnes musíte. 25

Měšťanosta. Tedy ještě jednou, pánové, na zdraví Prahy!

Všickni. Ať žije Praha!

Vtom zdola slyšeti hlas trouby, uvítající krále, a křik „Ať žije král!“ rozléhal se hradem; po chvíli se rozlétly dvěře a král, kat a hluk zbrojnošů stál před uleknutými Štípka, měšťanostu a konšely odvedli ve vězení pod Neklanku; a po celou noc hluk a troubení z Vyšehradu hlásalo hrůzu spiklým měšťanům, a příchod krále věrným jemu, kterýchžto se do rána velké množství sešlo kolem 30

hradu, pod nímžto Oldřich a Jiřík pro Honzu Nebojímse hluboký kopali hrob.

Jestliže Jiřík pohřeb Honzův na řece slavným jmenoval, mohl se teď veselým a hlučným pohřbem nazývati; neb
5 příchodem královým přilákané mnozství u veselém zpívání a provolávání se hemžilo v polosvětlu temnědoutnajících pochodní kolem nového hrobu, v kterém Honza Nebojímse, ještě nad obyčej jeho chladnější, měl spočívati.

Jede rytíř lesem, jede
 na koníku vesele.
 „Co se rdí ty hory šedé?
 Proč jedeš tak nesměle,
 aj koníku,
 můj vraníku,
 proč jedeš tak nesměle?“ atd.

5

J. J. Marek

Čtvrtý den vycházel nad Vyšehradem, co král v něm opět 10
 přebýval; přes celý čas bylo hlučno a veselo v královském
 sídle, neb co věrní královi pánové a rytíři Václava uvítat
 na hrad přicházeli, i sprostý pražský lid, milující krále své-
 ho, hlučně se shromáždil na zápraží hradu, vesele provolá-
 vaje zdraví královo. 15

Kat po celý ten čas nebyl k spatření; zdálo se, jako by
 se opět nanovo byl zcela změnil a jako by čas tento byl
 přechodem k jiné, ještě větší změně.

Čtvrtý den vycházel, v hradě ještě bylo ticho; – růžové
 červánky vyvstávaly za vršovickými pahorky a zlaté obláč- 20
 ky polétovaly před doutnající brunatnou branou jitra. Vlta-
 va se kouřila v ranní páře a za vodou ležící dvory, zahrady
 a hory buď v růžové záři se skvěly, neb v modravém šeru
 se tratily, jak buď k východu, buď v stín obrácené byly.
 Ze zlichovské kapličky, na skalce nad řekou, zvěstoval zvo- 25
 nek svítání, kdy dva zbrojnoši na východním nádvoří vyše-
 hradském se sešli. „Dobré jitro!“ – „A, dobré jitro, Beneši!“
 pravil druhý, „kam dnes máme jíti, jak poručil král?“

Beneš. Na Křivoklad; kat včera o to dal žádati, žádný
 neví proč. Či snad ty víš, Jetřichu? 30

Jetřich. Bezpochyby se chce mstíti na těch, kteří ho tam
 ostříhali; proto musí sto zbrojnošů s sebou. – Ale proč je
 teď tak podivný?

Beneš. To je lehce k uhodnutí – dávno neviděl krev; až uzří krev, kterou sám prolil, bude takový, jako bývá vzdyc-
ky. On obyčejně bývá podivnější; poněvadž ale na předešlé
5 chování jeho jsme uvykli, přichází nám teď podivnějším
než jindy.

Jetřich. Já mám poručeno za svítání vzbuditi krále, aby
časně se mohlo vyjeti. Zbrojnoši jsou připraveni. – Vtom
přikročili k ouzkým kamenným schodům ve zdi hradební
a po těch vyšli na výstupek hradby k východní straně, kterýž
10 tak byl zrovna nad párou Jezerky vyvýšen, že spadlo-li co
z něho, právě do Jezerky muselo padnouti.

Šero se ploužilo rozlehlým polem vršovickým, za pahorky
ale silně se rozednívalo; chaloupky, za nimiž jasně ranní
záře doutnala, roztroušené po východních kopcích, tvořily
15 před zlatou branou jitra ostré černé stíny, jako by přístrachy
stály na stráži prchající noci.

Jetřich. Již silně svítá; bude čas krále vzbuditi.

Beneš. Já půjdu ostatní svolat. – Beneš odešel a Jetřich
na polní roh zvučně počal troubiti ranní píseň. – Pahorky
20 východní slabě odpovídaly a zvukové rohu i ohlasu mísili
se hustým šerem dolů a ploužili se v sladkém souzvuku po
utichlém hradě, budíce obyvatele jeho z ranních snů letních.
Brzo nato bylo hlučno po hradních dvořích, a než slunce
denní dráhy své dostoupilo střed, byl král, provázený ka-
25 tem a některými věrnými pány, s nimiž sto zbrojnošů jelo,
blíž Křivokladu.

„Krásný den,“ mluvilo se ve sboru pánů. „Příliš parný,“
odpovídal jiný; „na noc dostaneme bouři.“

První. Jen aby nás nedostihla na cestě; král chce dnes
30 ještě zas býti v Praze.

Druhý. Nevím; vzdálené hory se v parném poledním slun-
ci třepetají, jako by v rychlosti padaly a zas vystupovaly; –
to nepředpovídá nic dobrého.

Třetí. Jakýžto smutný pohled poskytuje těm horám tento

třepetavý zásvit! A ty lesíky na jejich vrcholích, co zatím ostatní jich díl holý jest, činí je podobny nevěstě pod věncem plačící.

Druhý. A toto smutné ticho v hlubokých lesích; všecko ptactvo se před parnem kryje.

Třetí. To mrtvo. – Všecko klesá vedrem spařeno.

Čtvrtý. Kdo smutným okem třeba ve svět veselý hledí, tomu, jako skrze truchloroušku, vše jenom smutně vyhlíží, také svět jenom truchlivý spatřuje. Já dnešní den chválím; mně je veselo. To jasné slunce, to chvění hustých stínů stovčských dubů po obou stranách silnice, sem tam výhled pasekou na vzdálené hory a v klínu jejich sluncem se bělající jednotlivé dvory, – to všecko že smutně vyhlíží?

První. Ne to mi smutné přichází, co jest; alebrž co bude a co nám tento výhled připovídá.

Čtvrtý. A co připovídá?

První. Večerní bouří; může býti, že ještě nám na cestě.

Čtvrtý. Veselou bouří! Proměnu v jednostejném trvání pokojných dní. Já neznám nic veselejšího. Toto dmutí a shlukování se černých mraků, které se k zemi blíž a blíže snižují; tyto bílé pružiny v nich, ten zábřesk blesků, hřmot a hluk hromů dálnými horami opěťovaný, nato slavné ticho, hučení rozčeřených vln po rozvodněné řece a pak to občerstvení všeho stvoření –

Druhý. Nevím, může-li bouře jakákoliv bouří veselou slouti; tato těsná úžina, v které se naše země mezi shluklými mraky, pro které nelze nebe dohlédnouti, plouží, doléhá na strachující se prsa, jako by je i s koulí země v sevřeném klínu chtěla rozmačkati; ty bílé pruhy po černém mraku co bílý kříž na příkrovu rakve –

První. Hle, kůň katův jak začíná smutně sobě počínati, jako by jezdcovo zasmušení i koně nakazilo.

A opravdově kůň katův, který s králem o několik kroků napřed jel, počal velmi truchliv býti; sklopil hlavu, a svěsiv

uši, lehkým, zdlouhavým krokem šel odtud rozšířenější cestou.

Čtvrtý. Což divného! Parnem umdlený touží po nápoji, mně samému to rozpalující slunce počíná obtížno býti.
5 Půda pod nohami koní musí býti co dláždění pece rozpálené.

Třetí. Slyš! Co to? – Tak smutně a slavně! – Vtom se blíže nich zdlouha na veliký zvon bilo, třesoucí smutný hlas snesl se nad lesy křivokladské a v parném slunci třepetající se
10 hory opětovaly zvuky truchlivé. Brzo nato slyšeli smutný souzvuk trub a po malé chvíli vjížděli v otevřený hrad křivokladský. Jediný zbrojnoš stál na rozlehlém dvoře; pohřební zpěv vycházel z hradní kaple.

„Kde jest hradní rytíř?“ rychle se tázal král zbrojnoše.
15 *Zbrojnoš.* Hned po dosažení zprávy o Vaší královské Milosti příchodu na Vyšehrad ušel se strejcem svým i s ostatními zbrojnoši, jen několik Vaší Milosti věrných s nemocnou Miládou zůstalo v hradě.

Král. Co znamenají zvuky zvonů?

20 *Zbrojnoš.* Pohřeb Milády.

Král se rychle ohlédl po katu, ale jen pánové jej provázející se sborem zbrojnošů stáli za ním v dlouhém řadu. Král vstupoval po schodech vzhůru ku kapli. Napravo byl vchod k jeho druhdy bytu, vlevo do kaple hradní. Před ní
25 byla vysoká prázdná síň, uprostřed ní stál kat se založenýma rukama, nepohnutelný co socha kamenná, upřenýma očima hledě otevřenými dveřmi v kapli hradní.

Kouř rozžatých pochodní se valil vždy vyšším a vyšším klenutím po kapli a kouřem tím světla pochodní co požáry
30 pozdního večera a plamínky svící co hasnoucí hvězdy šerými mráкотami vyhlížely; černě oblečené postavy se jako duchové míhaly dýmem tímto. Uprostřed, právě proti malému oltáři zvěstování Panny Marie, stála rakev otevřená, v ní bíle oblečená ležela Miláda; na hlavě měla věnec z bí-

lých růží, které však uvadlé a opadalé již jen jednotlivé po obličejích nad sebe bělejší roztrušovaly listy, po levé straně její ležel jí na srdci katův meč. Podle rakve stálo víko, na kterém dle poslední vůle její bílým, velikým písmem „Ó králi! – dobrou noc!“ bylo napsáno. Na hlavním oltáři za hustým dýmem hořelo kolem obrazu, řezbářským dílem zhotoveného, který svatou Trojici představoval, veliké množství světél až nahoru k soše vzkříšeného Pána Krista, kterážto socha hustým, černětkaným závojem byla přikrytá a zahalená. Nade všecko však jasnější byl obraz svatého Václava pestrými barvami vypálený ve skle okna, o které se parné slunce opíralo; pod ním byl nápis: „Přemyslovec“.

Na obraz tento šedým kouřem hledělo upřeně oko kato-vo, sotva však král vstoupiv do kaple chtěl se k rakvi blížit, přikvapil kat dlouhými a rychlými kroky až k samé rakvi, a užřev meč po straně mrtvé Milády a jej uchopiv, tiskl ho k srdci.

Pohled jeho byl nadobyčejně strašlivý; zraky jeho nejvyšší smutek, ostatní tvář zoufanlivé usmání jevily; vlasy vzhůru mu vystávaly a ponejprv bylo viděti jeho vysoké velebné čelo, po němžto veliké krůpěje potu se lily; čelní žíla byla velmi naběhlá a ruce na meči nevolně sice, ale tak silně a pevně sevřené, že by žádnému nebylo lze rozevřítí je. – On chtěl mluvit, přeskřípené však zuby mu v tom bránily; jen opět dobytý na kvapně se zdvihající prsa přitiskuje meč, z hluboka prsou šeptal, takže slova jeho zněly co daleká bouře: „Meči! obraze můj!“ a vztýčiv se i s náramnou rychlostí vyskočiv z kaple, chopil koně svého a ujížděl z hradu.

Král zvolna sejmul bohatou, peřím ozdobenou čapku a zahaliv se v podaný sobě černý plášť zůstal nepohnutý státi, co zatím ostatní jej provázející staročeskou pohřební píseň zpívati počali, kterýžto samými mužskými hlasy pronešený truchlozpěv temné zvuky trub provázely. Daleko

zpěv tento ještě slyšel kat za sebou; brzo temněji, brzo hlasněji zněli zpívající hlasové a dutě se v to mísilo povolné na zvon bití a trub hlas truchlivý. Ba hlasitě, ba temně kat sám k sobě, rukou silně přitom pohybuje, mluvil slova beze
5 všeho smyslu a spojení, často až dětinsky sobě počínaje.

Tak spěchal letem ku Praze. Dlouhým skokem cválal černý jeho kůň s nově nabytou bujností; červený plášť v parném papršku poledního slunce co požár ohnivý dmul se daleko za ním a černé prosté vlasy jeho syčely ve větru
10 horkém, který tamto za vzdálenými horami jednotlivé přenášejí obláčky, zachvíval zde stíny dubů po obou stranách silnice. Byl to hrůznosměšný výjev, ježto se nejlépe k obyčejnému usmání katovu přirovnati dal, jehožto nynější zbouření podivnou, však pro povahu jeho, běda jemu, jen
15 krátkou připravovalo změnu.

Což na věky se zamknou
brány tvé, ó ctnosti velebná,
člověku, vykročil-li kdy z nich?
Zdaž nemožno mu na cestu vyniknouti, 5
z které již se byl vyšinul?

Angelína od Turinského

Tu, tu něco časem pokryto,
co se k světlu vyjevení blíží.

Tamtéž 10

V síni královské na Vyšehradě doutnalo ve vysokém, mramorovém krbu narovnané dříví a osvěcovalo temně rozlehlou, čtverhrannou síň. Naproti dveřím pod bohatými koberci stál na dvou stupních vyvýšený trůn králů českých, od něho vpravo i vlevo sedadla pro stav panský. Po levé 15 ode dveří straně byl krb, po pravé pak čtyry okna, z nichž bylo na krajinu za Vltavou ležící viděti, teď v temné noci roucho zahalenou. V každém uhlu síně stála vždy socha jednoho z Přemyslovců, celá v brnění rytířské zahalena; dlouhé dvě péra, jedno vždy bílé a jedno červené, plápolala 20 s přílbice jedné každé a bledí obličejové postav královských z otevřených vyhlíдали hledí.

Po pravé straně trůnu, v levém koutě, stála socha Přemysla Otokara, v pravém socha vojevody Vladislava, který Otona, jehožto socha po levé straně trůnu stála, roku 1111 25 na Křivoklad dal zajmutého zavéztí a teprva roku 1115, podarovav ho velkým dílem Moravy, na svobodu propustil. V posledním uhlu pokoje stála postava Václava Třetího, kterýž roku 1306 v Holomouci oukladně zavražděný byl posledním králem a vládcem nad českou zemí z kmene 30 Přemyslova.

Ostatní síň byla bohatě a královsky ozdobená; zlaté štítý

a znakové k českému království přináležejících zemí byli rozvěšeni po zdích kolem znaku českého, v kterém stříbrný lev český v poli krvavém zrovna nade trůnem se skvěl; ostatně mezi těmito znaky viseli dlouzí staří mečové a nad
5 sochou v každém uhlu plápolali v měnivém světle doutnajícího ohně praporcové čeští.

Kat, na jehožto poručení – které služebníci za vůli královu považovali – síň byla otevřena, seděl při nohou sochy Václava Třetího, hlavu maje podepřenu o sloup, na jakýchž
10 sochy stály vyvýšeny, co zatím dva zbrojnoši na stráži před královskou síní nasledující vedli hovor:

První. Co králi napadlo asi, dáti tuto síň tak pozdě na noc otevřítí, a ještě k tomu dříve, nežli se z Křivokladu navrátil? A já pochybuji velice, že by se v takové bouři
15 navrátil.

Druhý. Což víš, že král dal otevřítí? Jáť bych myslil, že to učinil kat o své vůli a ujmě.

První. Pochybuji. Neb kat by sotva byl poslal o své vůli pro kněze, a ještě pro takového.

20 *Druhý.* Cožpak je ti při tom divného? Kat navštěvoval vysoké školy, a jak se zdá, byl mu tento kněz nejen mistrem a učitelem, nýbrž i spolu přítelem; a k tomu, nepřijel-li kat dnes tak podivně změněný domů, že by se mohlo něco podobného státi?

25 *První.* To je bouře. Jakž ten víchř touto chodbou skučí, jako by někdo z daleka hlasitě plakal; a jak se prodírá všemi škulinami sem a nazpět.

Druhý. Již musí být brzo půlnoc. Ticho, kněz přichází.

30 Černá, vysoká, štíhlá postava blížila se sloupením dlouhé a rozlehlé síně, a vystoupivši po několika schodech, stála přede dveřmi královské síně. Byl to v černé roucho oděný kněz; černé vlasy kroužily se po vysokém velebném čele a černá brada zdobila vážný obličej, kterýž podlouhlý, orientálský nos a černé, plamenné, dobrotu srdce jevící oči

velmi krásným a přitom velebným a vážným činily. Pokorně se unížili zbrojnoši před výjevem slavný užas rozšiřujícím a kněz vstoupil volným krokem v síň královskou. Spatřiv kata však tiše sedícího, přistoupil k vysokým oknům a hleděl v bouřlivou noc.

5

Husté mraky se valily z protějších hor, časem rozkřížené bledým bleskem, a vlny Vltavy šly dutě a hučely náramně; kolem byla čirá tma, jen v jednotlivých chaloupkách sem tam se míhala světýlka nízkými okénkami přes zbouřenou řeku. Po chvíli přistoupil kat k oknu a smutným, jemným 10 hlasem, výrazem jemu neobyčejným, jal se mluvit: „Žádná hvězda nesvítí na zamračeném nebi; jednotlivá jen světýlka sem tam se míhají a hasnou, pamatujíce svět na spaní.“

Kněz. Žádná hvězda nezhasne; jen mrak kvapí přes ni; 15 až přejde, bude opět hvězda zářiti jasně. Proč jsi mne dal zavolati?

Kat se kvapně obrátil k světlu, červenavá zář polila obličej, z kterého někdejší hrůza všechna byla zmizela, a mírně i důvěrně pravil ku knězi: „Mistře, já jsem býval žákem 20 a učedníkem tvým, tys mi byl přítelem; já jsem umínil sám nésti tíži osudu svého, nežaluje žádnému; jedna jediná znala původy žalosti mé, ona není více, a já cítím, že nemožno mně samojedinému navrátiti se na stezku, z které jsem nevolný vykročil a na kterou co den vždy víc a více 25 toužím, ach nadarmo, přijíti. Ty mně poraď, druhdy mistře můj, ty – –“

Kněz. Mluv! Jak daleko Bůh mně propůjčil sílu, snažím se tebe nazpět navrátiti.

Kat kvapně vstoupil před sochu Václava Třetího, a ukazuje prstem na ni, s obyčejnou náruživostí „Tento jest pr- 30 otcem mým!“ zvolal; studený vítr zaskučel rozlehlou síní, rozvíraje plameny ve vysokém krbu, a rudá záře červeno zbarvila bledý obličej sochy posledního Přemyslovce. „Ha!“

vzkřikl kat jednou rukou zakrýváje obličej svůj, druhou bolestně, co v křečích, svíraje jílec meče svého. Venku z daleka hučel hrom.

Kněz. Tento jest praotcem tvým?

- 5 *Kat.* Ano, tento! Tento, jenž v první mladosti své co král uherský, ožralství i životu nepořádnému oddaný, z padlé dívky zplodil otce mého; (divěji) a tak se stal původem syna (s ousměchem) v hříchu,.....

Kněz. A opustil –

- 10 *Kat.* Ó ne, on zanechal potomkům svým jmění veliké, ale on též mně zanechal vědomí, že – oh! – Již co malé pachole bloudíval jsem samotný a zoufanlivý, všemu stvoření se vyhýbaje, po krajinách pustých, proklínaje pád báby své, a – Otec, který v živobyті celém nespokojené na
15 statku matkou mu odevzdaném trávil dny, potvrdil na lůžku smrtelném doptávajícímu se synu zprávu tuto. Matka pro smutek můj a zoufanlivé moje chování již dávno se utrápila; osamělému strašné se duchem křížily myšlenky, jenže jakási temná touha mě vábila v zemi českou, abych
20 pohleděl na kolébku otců svých.

Kněz. Duch strážný tě vábil –

- Kat.* Ó tenkrát! Bylo krásné podletí, odpoledne, ani nejmenším větrem nepohnutý stápěl květoucí bez po břehu Vltavy v stříbrné vlny dlouhé větve, když jsem se blížil. –
25 Ve mně bylo tišeji, slavný, vážný pokoj se rozkládal v prsou mých. – Ó ten obraz tkví věčně v duchu mém! – Nízké chaloupky a bílé věže vyhlídaly kolem šírou krajinou z květoucího stromoví, vzádu rozlehlá Praha, za Prahou modraly se pahrbky, nad Vltavou stál nový hrad královský, málokterý lehký obláček plynul nad věžmi jeho – a přede
30 mnou, na hrdé skále nad řekou, strměl v parném slunci v modrojasný blankyt bezestinný, slávou korunovaný Vyšehrad, na kterém již otcové moji nevládli více. – Já stál jako zkamenělý, vřelé slzy lily se po tváři mojí.

Kněz. A uvečer jsme tě našli ležeti bez sebe proti Vyšehradu, ruce hluboko zaryté v parném písku na břehu Vltavy; pod čelem tvým byl písek promoklý.

Kat (mírněji). Vy jste mne přijali na vysoké školy; ty jsi byl mistrem mým, ty jsi mne učil mysliti, a byl-li jsem dříve nespokojený, tedy teď nespokojenost má nejvyššího stupně dosáhla; rozum můj zbloudil z pravé stezky, jak již dříve pro povahu mou lze bylo se nadíti; já, spustiv se náboženství, nevěřil jsem v Boha, v nesmrtelnost, svět se mi protivil, živ býti jsem nemohl a umříti jsem nechtěl!

Kněz. Strašný obraz našeho století, já bych –

Kat. Já jsem miloval každé zvíře, každé květině bál jsem se ublížiti, věda, že jednou sejíti musí, a maje za to, že pobytí její zde to jediné jest, čím se může honositi. Já jsem miloval každého člověka pro lítost nad jeho neštěstím, také jsem však i každým člověkem opovrhal pro bídnost jeho, a proto jsem opovrhl i sám sebou. Ničeho jsem sobě posléze nevážil, a oddaje se životu nepořádnému, přál jsem zapuditi myšlenek svých; chtěje udusiti jemnocitnost, kteroužto jsem i dílem za příčinu svého neštěstí a nespokojenosti své považoval, cvičil jsem se v ukrutenstvích; a kdy ostatní lid se domníval, že z rozkoší jsem se oddal životu nepořádnému i ukrutnosti, byl to jen strašlivý posměch, jaký jsem si ztropil z člověčenství a jakým jsem i sebe sám nanejvýš tryznil. (Divoce.) Já jsem se stal katem Václavovým, a kde otcové moji žezlem i mečem vládli, vládl jsem já jejich mečem toliko. – Obyčejná hrůznost a usměch vracely se v obličej jeho, až po chvíli mírněji počal:

„I poznal jsem dívku; ona zvěděla osud můj, ona mne chtěla mně samému navrátiti zpět; ona budila udusenou touhu po cíli slavném, jaký jsem v letech mladosti chtěl dosáhnouti, – ona – není více!“

Kněz. Nešťastníku!

Kat. Jene, já jsem chtěl se vrátiti k stezce opuštěné, chtěl

jsem očistiti zneuctěný meč, jediný pozůstatek otců svých, věrný obraz můj; i toužil jsem po vysosti, po slávě otců svých – (strašným výrazem:) Nadarmo!

Kněz. Těžko jest se navrátiti na dráhu, z které jsi se
5 vyšinul; dosáhnouti slávu otců svých – již nemožno!

„Ha!“ vzkřikl vzteklým smíchem kat a jedním skokem seděl na stolci králů českých, jednou rukou tiskl svůj meč, druhou se pevně držel trůnu, jak by ho někdo z něho chtěl svrhnouti. „Jene! Huse! Cože díš?“ tázal se polou bez sebe.

10 „Nemožno!“ opakoval tento.

Oběma rukama chopil se kat černých vlasů, hluboký smutek, divoký smích a zoufanlivý úmysl hrály obličejem jeho. „Ó králi! dobrou noc!“ zastonal zhluboka, vztyčil se co ve velikých bolestech vzhůru, než kolena mu sklesla, on
15 padl k nohoun trůnu na kamenné stupně; a v rozevřené dlaně skrýval obličej svůj. Silný víchř zaskučel síní, všechny štíty zařinčely po zdích a hledí na přílbici sochy Václava Třetího skleslo samo sebou, přikrývají obličej královský; oheň se opět rozňal a světlo jeho co krvavá zář obklíčilo
20 kněze Jana Husa, který nad padlým v modlení rozprostřev ruce, obličejem k bouřlivému nebi obrácený mluvil: „Nešťastný, marněť namáhání tvé; boj srdce dobrého s hlavou zlou nepomine nikdy, nevolný klesneš nazpět vezdy v náruživost starou, a jen chladný hrob vrátí pokoj svedenému,
25 však velkému srdci tvému; bohdej že brzo!“ – Venku ráz a ráz burácel hrom, blesk za bleskem osvěcoval krajinu protější a divoký třeskot trouby ohlašoval příchod králův.

Po chvíli vstoupil Václav v síň královskou, a vida kata na zemi ležícího, silným hlasem poroučel: „Než slunce vy-
30 jde, sejdou zajatí naši mečem katovým!“ Kat rychle sepal se vzhůru, jako vyděšený patřil kolem sebe; pak chopiv se meče svého, spěchal ze síně. – Bouře umkla, oblaky černé se rozpustily v déšť a husté krůpěje bičovaly rozčeřené vlny. –

Po bouřlivé noci krásné vzešlo jitro; na oblohu jasno-

modrou vystupovalo zdlouha, vážně a velebně jasné slunce za pahorky vršovickými. Na východním náhradí byl ve velkém kole sbor zbrojnošů; uprostřed nich vysoké, červeně přistřené lešení. Na tomto stál kat, levá jeho ruka jako ztuhlá ukazovala na mrtvoly bratra Milády a strejce jejího, 5 pravá byla opřena o krvavý meč. S hrůzným usměchem, jako přimrzlým v bledém obličej, a očima daleko rozevřenými hleděl kat co oslepený ve tvář vycházejícího slunce. Malý zvonek rozesílal z vížky vyšehradské stříbrný zvuk prvním jitem; snad slavil východ slunce na modročistě 10 nebe, snad želel smrt stínaných? – čili ouplný západ hvězdy katovy? –

Král Václav s naplněnou číší v ruce hleděl v krvavý dvůr z vysokých oken bytu svého.